

Okruhy ke státní závěrečné zkoušce

Název studijního oboru	Učitelství pro 1. stupeň Základní školy
Kód studijního oboru	7503T047
Typ studia	magisterský
Forma studia	Prezenční, kombinovaná
Specializace	
Platnost	1. 3. 2017

1.

a) Vysvětlete význam výchovy a vzdělávání pro vývoj jedince a společnosti (pojmy pedagogika a výchova, vliv vnitřních a vnějších podmínek na vývoj jedince, různá sociokulturní prostředí a výchova, psychologické a biologické zvláštnosti dětí a jejich vliv na výchovu, vztah pedagogiky k psychologii, sociologii a dalším vědám o člověku...)

b) Charakterizujte dětství jako etapu života (vymezení dětství a jeho zvláštností, dítě šesti až jedenáctileté a jeho vývojové zvláštnosti, výchovné vazby rodina - škola - obec...)

2.

a) Objasněte změny postavení žáka v inovativní škole (respekt k potřebám dětí, jejich osobnosti a stylům učení, žák jako subjekt výuky, demokratický styl výchovy, význam kladení požadavků pro růst osobnosti...)

b) Porovnejte pojmy školní zralost a připravenost dítěte na školu a roli žáka (objasnění různých hledisek, diagnostika, význam pro práci učitele, problematika odkladu povinné školní docházky, nadané dítě – výhody a rizika urychlení začátku školní docházky...)

3.

a) Objasněte pojetí kázně na 1. stupni ZŠ (různá pojetí kázně, hlavní příčiny nekázně – sociální, pedagogické, biologické a fyzikální faktory, příčiny v rodinném systému, strategie k udržení kázně a prevenci nekázně – behaviorální a situační přístupy, ...)

b) Analyzujte příčiny nevhodného chování žáků na 1. stupni ZŠ a vysvětlete možnosti pedagogického působení (lhaní, krádeže, záškoláctví, zneužívání drog, širší kulturní vlivy, které ohrožují vývoj dítěte, vliv médií na chování dětí, význam školy v prevenci poruch chování – vytváření preventivních programů...)

4.

a) Vysvětlete, jaké jsou možnosti hodnocení žáků 1. stupně ZŠ (význam hodnocení a jeho didaktické funkce, druhy hodnocení, očekávané výstupy a kritéria hodnocení v ŠVP, hodnocení učení a chování, hodnocení žáků s SPU...)

b) Objasněte, jak hodnocení učitelem a jeho výchovný přístup přispívá k utváření jáství a sebepojetí žáků (jáství, sebepojetí a jeho poruchy, obranné mechanismy Ega, způsoby, jak ve škole předcházet konfliktům, deprivaci, frustraci a stresu...)

5.

a) Objasněte problematiku humanizace školy v její současné diskusi i v historických souvislostech (humanizační snahy v pedagogickém myšlení J. A. Komenského, humanistické tendence v pedagogických koncepcích 20. století, současné snahy o humanizaci školy a osobnostní pojetí žáka v koncepci prof. Heluse, výchova k demokracii, multikulturní výchova, výchova k evropanství...)

b) Objasněte, jak ovlivňuje vývoj dítěte rodina (změny současné rodiny, funkce rodiny, emoční klima rodiny, senzitivní období vývoje dítěte, styly rodinné výchovy, psychická deprivace a subdeprivace, týrané a zneužívané dítě, učitelův pedagogický přístup k němu a povinnosti vyplývající ze zákona, spolupráce školy a rodiny, třídní schůzky...)

6.

a) Analyzujte současnou českou školskou soustavu (významné mezníky v jejím historickém vývoji od uzákonění povinné školní docházky, současné členění školské soustavy, hodnocení pozitiv i negativ, mezinárodní komparativní šetření výsledků vzdělávání – např. výzkumy PISA, trendy dalšího rozvoje školské soustavy ve vazbě na proměny společnosti...)

b) Vysvětlete možnosti vnější a vnitřní diferenciaci dětí ve škole a její opodstatnění (objasnění podstaty diferenciaci dětí ve škole a jejich historických kořenů, argumenty psychologické, pedagogické a sociální, význam vloh a schopností pro výkon dítěte ve škole, význam sociokulturních podmínek rodiny pro školní výkon...)

7.

a) Konkretizujte cíle výchovy a vzdělávání na 1. stupni ZŠ (společenská podmíněnost edukačních cílů, pojetí edukačních cílů v RVP, klíčové kompetence a očekávané výstupy, funkce edukačních cílů a jejich význam pro přípravu výuky, Bloomova taxonomie vzdělávacích cílů...)

b) Vysvětlete, jak emoční a motivační stránka žáka ovlivňuje dosahování cílů ve škole (Maslowova teorie hierarchického uspořádání potřeb a motivace, vztah emocí a motivace, vztah hodnotové orientace a motivace, aspirační úroveň, sebevzdělávání, příčiny nezájmu některých žáků o školu,...)

8.

a) V čem vidíte specifika obsahu vyučování na 1. stupni ZŠ (vývoj pojetí obsahu vzdělání, změny v pojetí učiva, které přináší RVP, vzdělávací oblasti a průřezová témata, vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a tvorba předmětů z této oblasti, kritéria pro výběr učiva na 1. stupni ZŠ...)

b) Objasněte, jak dochází k osvojování vědomostí u žáků 1. stupně ZŠ (zásady a problémy při osvojování faktografie a při pojmovém učení, význam kognitivních a emočně volných procesů a stavů, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky při osvojování vědomostí...)

9.

a) Vyučovat a naučit - volba didaktických metod učitelem (specifika procesu výuky a edukačních metod na 1. stupni ZŠ, didaktické funkce edukačních metod, metody podporující samostatné myšlení a aktivní učení žáků, prožitkové metody, metody problémové a projekty...)

b) Vysvětlete vztah školního prospěchu a neprospěchu (relativita těchto pojmů, příčiny neprospěchu a jeho prevence, možnosti školy a rodiny při prevenci školního neprospěchu, možnosti opakování ročníku z prospěchových důvodů a jeho rizika...)

10.

a) Objasněte vztah autority a svobody ve výchově a vzdělávání v současnosti i v historickém kontextu (vztah společnosti a výchovy u J. J. Rousseaua, jeho myšlenka svobody a přirozenosti ve výchově, jeho vliv na výchovné názory na počátku 20. století, autorita a disciplína u J. Locka, řešení vztahu autority a svobody v současné pedagogické diskusi, formální a neformální autorita...)

b) Charakterizujte školní třídu jako sociální skupinu (skupinová dynamika a její význam pro pochopení skupinových procesů, vedení skupiny a utváření dobrých vztahů ve školní třídě, spolupráce a soutěživost, sociální učení, sociometrie, sociální klima...)

11.

a) Jak využívat na 1. stupni ZŠ organizačních forem vyučování? (pojetí organizačních forem a jejich třídění, inovace organizačních forem na 1. stupni ZŠ a jejich význam pro reformu školy, kooperativní formy výuky...)

b) Uveďte možnosti rozvíjení intelektových dovedností žáků (druhy inteligence a jejich vztah k rozvoji osobnosti žáka, myšlenkové operace a možnosti jejich rozvíjení, kompetence k učení a k řešení problémů, rozvoj tvořivosti...)

12.

a) Přístup učitele k mravní výchově a mravnímu rozvoji dětí na 1. stupni ZŠ (pojetí mravní výchovy – její společenská a kulturní podmíněnost, oblasti mravní výchovy, metody a prostředky, hodnocení v mravní výchově...)

b) Problematika hodnotové orientace dětí mladšího školního věku (utváření charakteru, zájmů, postojů a hodnotové orientace v multikulturní třídě, vztah temperamentu a charakteru, vztah svědomí a norem, Kohlbergova teorie morálního vývoje,...)

13.

a) Vysvětlete výchovnou funkci vyučování na 1. stupni ZŠ (vliv společenských podmínek na výchovnou funkci školy, analýza výchovných oblastí a cílů na 1. stupni ZŠ v RVP, vliv osobnosti učitele na výchovu, přímé a nepřímé výchovné působení ...)

b) Objasněte význam sociálního klimatu na výchovnou funkci školy (význam emocí ve vyučování, podíl učitele a jeho výchovného stylu na ovlivňování klimatu třídy, možnosti diagnostiky...)

14.

a) Uveďte hlavní myšlenky reformy 1. stupně ZŠ podle Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR a RVP (změna společenských podmínek po roce 1989 a jejich vliv na proměnu školy, změna cílů a obsahu vzdělávání, humanistické pojetí žáka, změny v pojetí práce učitele, struktura ŠVP a práce učitele s ním...)

b) Uveďte, jak učitel podporuje utváření senzomotorických dovedností dětí na 1. stupni ZŠ (charakteristika senzomotorických dovedností a senzomotorického učení, faktory, které ho ovlivňují, postup učitele při rozvíjení senzomotorických dovedností žáků...)

15.

a) Uvedte, jak se v současnosti proměňuje učitelská profese (trendy ve vývoji učitelské profese, učitelovy funkce a kompetence, postavení učitele ve společnosti, pracovní zátěž a zdraví učitelů, prevence syndromu vyhoření...)

b) Vysvětlete podstatu pedagogické komunikace (pedagogická komunikace a její charakteristika z hlediska vzdělávacího a z hlediska výchovného, osobnostní a sociální kompetence žáků, vliv osobnosti pedagoga a jeho percepčních stereotypů a preferenčních postojů na kvalitu pedagogické komunikace...)

16.

a) Popište a vysvětlete hlavní principy kvalitní přípravy učitele na vyučování (práce učitele s RVP a ŠVP, učební plán, očekávané výstupy výuky a strategie k jejich dosažení, didaktická analýza učiva, tvorba učebních otázek a úloh, struktura vyučovací hodiny, reflexe výuky učitelem...)

b) Formulujte hlavní zásady programu Škola podporující zdraví (hlavní cíle a témata výchovy ke zdraví, zdravé sociální klima školy a třídy, zásady zdravého učení, duševní hygiena, biorytmy, pojem denní režim a jeho vliv na zdraví dítěte ...)

17.

a) V čem spatřujete význam reformního pedagogického hnutí pro současnou pedagogiku? (hlavní myšlenky a principy reformního hnutí, typy reformních škol a jejich charakteristika, úskalí při „přenášení“ poznatků...)

b) Charakterizuje problematiku integrace a inkluze žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (kdo je žák se speciálními vzdělávacími potřebami, problematika integrace a inkluze, individuální vzdělávací program, podpůrná a vyrovnávací opatření, pedagogický přístup, spolupráce školy, rodiny, školských poradenských zařízení a pediatra, význam asistenta pedagoga...)

18)

a) Vysvětlete myšlenku činnostní školy v historické perspektivě (činnostní princip v učení a ve vyučování, pracovní škola v pragmatické koncepci J. Deweye, vliv na V. Příhodu a jeho návrh školské reformy, inspirace pro současnou školu...)

b) Jaká je podle Vás funkce učitele při prevenci a nápravě šikany ve škole? (podstata šikany a příčiny jejího vzniku, charakteristika oběti a agresora, stádia vývoje, strategie řešení, prevence)

19)

a) Uvedte specifika práce s dětmi s odlišným sociokulturním zázemím na 1. stupni ZŠ (romská problematika, výchovně - vzdělávací práce učitele s romským žákem, integrace romského žáka, děti uprchlíků a emigrantů a pojetí jejich vzdělávání na 1. stupni, multikulturní výchova...)

b) Vysvětlete pojmy normalita a patologie osobnosti dítěte (neurotický vývoj osobnosti a jeho příčiny, disharmonický vývoj osobnosti, přístup k dětem se syndromem ADD a ADHD, pedagogenní působení rodiny a školy...)

20)

a) Navrhněte pedagogický přístup k dětem se specifickými poruchami učení na 1. stupni ZŠ (třídění SPU a jejich diagnostika, postup učitele při podezření na SPU, výchovné, reedukační a kompenzační přístupy, hodnocení žáků, spolupráce učitele s rodiči...)

b) Vysvětlete, jak probíhá učení u dětí na 1. stupni ZŠ (zrání a učení, faktory ovlivňující učení, stádia kognitivního vývoje podle J. Piageta, druhy učení...)

Doporučená literatura:

- BERTRAND, Y. *Soudobé teorie vzdělávání*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-216-5.
- BENDL, S. *Školní kázeň*. Praha: Portál, 2001.
- BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV 2003. ISBN 80-86642-08-9
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-67-273-7.
- ČAPKOVÁ, D. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz J. A. Komenského*. Praha: Academia, 1987.
- DRAPELA, VIKTOR, J. *Přehled teorií osobnosti*. 2. vyd., Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-766-3.
- FISHER, R.: *Učíme děti myslet a učit se*. 2. vyd., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-966-6.
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 2. vyd., Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.
- GRECMANOVÁ, H.; URBANOVSKÁ, E.; NOVOTNÝ, P. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc: Nakladatelství HANEX, 2000. ISBN 80-85783-28-2.
- KASPER, T.; KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008.
- HAVLÍNOVÁ, M. (ed.) *Program podpory zdraví ve škole*. 2. vyd., Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-059-3.
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0.
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3
- KALHOUS, Z.; OBST, O. aj. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení a vyučování: Teoretické a praktické problémy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0192-3
- KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*: Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-014-3
- KOLLÁRIKOVÁ, Z.; PUPALA, B. (eds.) *Předškolní a primární pedagogika. Předškolská a elementární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- KOVALIKOVÁ, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1994. ISBN 80-901873-0-7.
- KYRIACOU, Ch. *Klíčové dovednosti učitele*. 2. vyd., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.
- MAŇÁK, J. *Nárys didaktiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1124-6.
- MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.
- MAREŠ, J.; SLAVÍK, J.; SVATOŠ, T. aj. *Učitelovo pojetí výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1444-X.
- PAŘÍZEK, V. *Jak naučit žáky myslet*. Praha: PedF UK, 2000. ISBN 80-7290-006-4.
- PASCH, M. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. 2. vyd., Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-054-2.
- PRAŠKO, J. aj. *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-737-X.
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-047-X
- PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*: Praha: Portál, 2004. ISBN 807178-885-6
- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6
- SILBERMAN, M. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování. : Osvědčené způsoby efektivního vyučování*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-124-X.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV nakladatelství, 1999. ISBN 80-85866-33-1.
- SPIPKOVÁ, V. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-942-9.

SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D.; VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8.

TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-131-2

VÁGNEROVÁ, M. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Komplexní problematika školního neprospěchu*. Skripta, Liberec: TUL, 2001.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4

VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-998-4.

- **Časopisy a periodika:** Psychologie dnes, Psychologie a patopsychologie postiženého dítěte, Děti a my, Speciální pedagogika, Pedagogická orientace, Pedagogika, Učiteléské listy, Učiteléské noviny
- **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání**

Výše doporučená literatura je pouze literaturou základní a souhrnnou. **Ke zkoušce přineste prosím seznam prostudovaných odborných publikací k jednotlivým okruhům** (viz monografie doporučené vyučujícími v průběhu studia).

Obsahová správnost	
Předkládající katedra	Katedra pedagogiky a psychologie
Jméno předkladatele	doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

